

Studiehandledning

Individens meningskapande i utmanande existentiella livssituationer, 7,5 hp

The individual's creation of meaning in the face of challenging existential life situations, 7,5 ECTS
HT 2022

Kursansvarig: Gunnar Karlsson (gunnar.karlsson@edu.su.se)

Övriga medverkande: Robert Ohlsson (robert.ohlsson@edu.su.se), Jakob Ulenius (jakob.ulenius@specped.su.se), Charlotta Weigelt (charlotta.weigelt@sh.se).

Kursens syfte

Mänskligt meningskapande är en komplex företeelse som studeras inom många olika vetenskapliga discipliner, såsom filosofi, pedagogik, psykologi och språkvetenskap. Synen att människan är en meningskapande varelse får långtgående konsekvenser för samhällsvetenskaperna. I pedagogisk och samhällsvetenskaplig forskning utgör ofta meningsbegreppet ett kunskapsteoretiskt centralt begrepp i det att forskningen syftar till att beskriva mänskliga företeelser utifrån mening och mänskligt meningskapande.

Mänskligt meningskapande är inte begränsat till vissa tillfällen eller situationer utan kan ses som en i existensen given förmåga. I den här kursen kommer mänskligt meningskapande att belysas och diskuteras i förhållande till utmanande existentiella livssituationer såsom det späda barnets hjälplöshet, livskriser i form av allvarliga sjukdomar och att stå inför livets obönhörliga slut. Utmärkande för dessa utmanande existentiella livssituationer är hjälplöshet och utsatthet. Människan föds till total hjälplöshet och beroende; hon är en ofärdig biologisk och social varelse. Vad är villkoren för att hon ska kunna utveckla en existens som upplevs som meningsfull och utvecklande? I och med vuxenblivande fyller människan sin verksamhet och aktivitet med projekt att realisera. Livskriser i form av fysiska och psykiska sjukdomar kan kasta in människan i en situation där sådana projekt i livet kan vara svåra eller omöjliga att realisera. Vilka eventuella möjligheter finns att i sådana kristillstånd förstå det som drabbar en och att kunna uppleva existensen som meningsfull? Människan står ensam inför dödens obeveklighet. Inför den ska hon kanske inte bara förhålla sig som till ett slut utan som till livets fullbordan. Hur har hon förvaltat livet och kan hon göra livets slutskede till något meningsfullt och kanske t o m till något glädjerikt?

Kursens upplägg

Introduktion till kursen (12 sept., kl. 09.00-09.45)

Lärare: Gunnar Karlsson

Seminarium 1: *En idéhistorisk bakgrund till meningsbegreppet* (12 sept., kl. 10.00-11.45)

Lärare: Charlotta Weigelt, Filosofiska institutionen, Södertörns högskola.

En översikt över meningsbegreppets historia med fokus på dess utveckling från och med 1800-talet fram till våra dagar. En utgångspunkt för föreläsningen är i sammanhanget två mycket betydelsefulla inriktningar; den moderna hermeneutiken och den moderna logiken.

Litteratur:

Weigelt, Ch. Meningsbegreppets historia och filosofi. (Kompendium som finns tillgängligt i mappen litteratur).

Seminarium 2: *Meningsbegreppets innebörd inom den narrativa traditionen* (12 sept., kl. 13.00-14.45)

Lärare: Robert Ohlsson.

I detta seminarium ska vi mer allmänt diskutera meningsbegreppets innebörd inom den narrativa traditionen.

Litteratur:

Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. *Critical Inquiry*, 17, 1-21. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Hydén, L-C. (1997). De otaliga berättelserna. I L-C. Hydén & M. Hydén (red.) *Att studera berättelser – samhällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Ohlsson, R. Meningsbegreppet i pedagogik. (Kompendium som finns tillgängligt i mappen litteratur).

Seminarium 3: *Meningsbegreppets innebörd inom den fenomenologiska traditionen* (13 sept., kl. 13.00-14.45)

Lärare: Jakob Ulenius

Meningsbegreppet som kan ha olika innebörder utgör det tema som kursens olika perspektiv och situationer skildras utifrån. I detta inledande seminarium ska vi mer allmänt diskutera meningsbegreppets innebörd inom den fenomenologiska traditionen.

Litteratur:

Gallagher, S. & Zahavi, D. (2008). *The phenomenological mind. An introduction to philosophy of mind and cognitive science*. London: Routledge. (ss. 113-116 och fotnot 7). (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Karlsson, G. (1993). *Psychological qualitative research from a phenomenological perspective*. (ss. 23-42). Stockholm: Almqvist & Wiksell International. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Seminarium 4: *Det späda barnets livsvillkor* (15 sept., kl. 13.00-15.45)

Lärare: Gunnar Karlsson

Det späda barnet är hjälplöst och totalt beroende av vuxnas omvårdnad både vad gäller den biologiska såväl som den psykologiska utvecklingen. Utifrån psykoanalytisk teori om det späda barnets utveckling kommer omvårdnad och dess betydelse för meningsskapande att belysas.

Litteratur:

Hollway, W. (2006). *The capacity to care. Gender and ethical subjectivity*. London: Routledge.

Jemstedt, A. (1993). Inledning. Ur D.W. Winnicott, *Den skapande impulsen*. Stockholm: Natur och Kultur. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Winnicott, D.W. (1971) . *Lek och verklighet* (Valda delar som finns tillgängliga i mappen litteratur).

Seminarium 5: *Ett fenomenologiskt perspektiv på lidande, vändpunkter och bot* (26 sept., kl. 09.00-11.45)

Lärare: Jakob Ulenius

Ibland brukar det sägas att människan är en lidande varelse, men vad innebär det egentligen att lida? Krävs det något särskilt för att lidande ska uppstå, eller ska vi betrakta lidandet som en del i att vara människa? På detta seminarium kommer vi undersöka lidandets fenomenologi med utgångspunkt i litteratur som bl.a. berör relationen mellan lidande och smärta, lidandets sammanhang samt hur man kan se på bot och lindring ur ett fenomenologiskt perspektiv. I syfte att få fatt på den mening människan tillskriver

lidandet kommer vi även att diskutera en empirisk fenomenologisk studie om människor som "varit nere på botten och vänt".

Litteratur:

Frenkel, O. (2008) A phenomenology of the "placebo effect": Taking meaning from the mind to the body. *Journal of Medicine and Philosophy*, **33**, 58-79. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Lundin, R. (2010) Att beskriva livet när det är som en dans på rakbladets egg. Om vändpunktens fenomenologi. *Psykisk hälsa*. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Svenaesus, F. (2014). The phenomenology of suffering in medicine and bioethics. *Theoretical Medicine and Bioethics*, **5**, 407-420. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Seminarium 6: *Narrativa perspektiv på meningsskapande om sjukdom* (26 sept., kl. 13.00-15.45)

Lärare: Robert Ohlsson

Att drabbas av allvarlig sjukdom kan innebära en kris som inte bara ställer individen inför stora utmaningar på ett konkret plan, utan också kan innebära en form av existentiell utmaning. Denna föreläsning presenterar ett narrativt perspektiv på meningsskapande och den roll som berättande kan spela för individens försök att skapa mening och hantera sådana livssituationer. Med utgångspunkt i litteratur som beskriver hur sjukdom kan utgöra ett "biografiskt brott" och hur berättande – individuellt och tillsammans med andra – kan förstås som ett aktivt meningsskapande för att återskapa den mening som hotas av sjukdom och andra allvarliga förluster, diskuteras hur detta teoretiska perspektiv kan bidra till förståelsen för människors hanterande av sådana existentiellt utmanande situationer.

Litteratur:

Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. *Critical Inquiry*, **17**, 1-21. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Frank, A. (2013). *The Wounded Storyteller. Body, Illness and Ethics*, (2nd ed.), Chicago: The University of Chicago Press.

Hydén, L-C. (1997). De otaliga berättelserna. I L-C. Hydén & M. Hydén (red.) *Att studera berättelser – samhällsvetenskapliga och medicinska perspektiv*. Stockholm: Liber. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Seminarium 7: Meningsskapande i livets slutskede (10 okt., kl. 09.00-11.45)

Lärare: Gunnar Karlsson

I detta seminarium diskuterar vi möjligheten till meningsskapande i livets slutskede. Människan står ensam inför dödens obeveklighet. Vad innebär det att sluta livet? Många frågor väcks inför döden, varav några kommer att få utrymme i kursen, och vi kommer att diskutera döden utifrån olika teoretiska perspektiv, varav ett par är fenomenologiskt och psykoanalytiskt.

Litteratur:

Byock, I. (2002). The meaning and value of death. *Journal of Palliative medicine*, **5**, no. 2, 279-288. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Couzens Hoy, D. (2009). Death. I H.L. Dreyfus & M.A. Wrathall (eds.), *A companion to phenomenology and existentialism*. Malden, MA: Willey-Blackwell. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Karlsson, G. (2019). Döden som den mest tillförlitliga rådgivaren. I hans *Det maskulina projektet. Psykoanalytiska och fenomenologiska reflektioner*. Stockholm/Höör: Symposion. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Kotkavirta, J. (2015). Hur ska vi tänka på döden? *Divan*, nr. 3-4/2015, 73-81. (Finns tillgänglig i mappen litteratur).

Malpas, J. & Solomon, R.C. (Eds.) (1998). *Death and philosophy*. London: Routledge. (Valda delar).

Seminarium 8: Slutseminarium om kursens behandlade situationer och perspektiv (10 okt., kl. 13.00-15.45)

Lärare: Gunnar Karlsson, Robert Ohlsson och Jakob Ulenius

En allmän diskussion utifrån de olika situationer och perspektiv som har behandlats i kursen. Tanken är att denna eftermiddag kan utgöra en bra grund för att var och en ska kunna genomföra examinationsuppgiften på bästa sätt. Mer precis information om innehåll och upplägg av denna eftermiddag skickas ut separat.

Kunskapskontroll och examination

Förberedelse inför fyra av kursens seminarier:

Undervisningen sker i seminarieform vilket innebär att du ska ha läst litteraturen noggrant och är inställd på att diskutera den på seminariet. Som förberedelse till fyra av seminarierna ska du inkomma med ett PM till aktuell lärare, i form av dels en skriftlig sammanfattning av det som du tycker är viktigt i den angivna litteraturen, dels förbereda ett par, tre frågor som känts oklart och/eller viktigt i litteraturen och som du vill diskutera på seminariet. Längden på detta PM bör vara 1-2 sidor. Om du inte närvarar på seminariet bör du skriva ett något längre PM, dvs ca 3 sidor som du skickar till aktuell lärare.

De fyra seminarier som du ska förbereda på detta sätt är följande:

15/9 Det späda barnets villkor (Lärare: Gunnar Karlsson)

26/9 Ett fenomenologiskt perspektiv på lidande, vändpunkter och bot (Lärare: Jakob Ulenius)

26/9 Narrativa perspektiv på meningsskapande om sjukdom (Lärare: Robert Ohlsson)

10/10 Meningsskapande i livets slutskede (Lärare: Gunnar Karlsson)

OBS! PM:et skickas till aktuell lärare senast två dagar före seminarietillfället.

Examination:

Kursen examineras i form av en hemskrivning där du behandlar de i kursen ingående teoretiska perspektiv som har använts för att belysa de utmanande livssituationerna. Du ska alltså diskutera meningsbegreppet i relation till de i kursen behandlade situationerna gärna genom att illustrera med exempel från litteratur, forskning, egna upplevelser.

Hemskrivningen ska vara mellan 3000 och 4000 ord, och skrivas med 12 punkters text. Du ska ange ditt namn högst upp på första sidan och hemskrivningen ska pagineras. Du väljer ett referenssystem bland de mest förekommande i pedagogisk forskning (Cambridge, APA, Vancouver) och följer det konsistent. **Hemskrivningen ska lämnas in i Inlämningsuppgifter senast den 26 oktober kl. 19.00.** Besked om betyg meddelas senast 16 november.

Omtentamen kommer att finnas tillgänglig den 17 november och skall vara inlämnad senast den 8 december kl. 19.00.

Plagiat

Det är givetvis tillåtet att citera andra källor, men såväl direkta citat som indirekta referat måste alltid vara försedda med korrekta och fullständiga referensuppgifter. Att kopiera eller skriva av ett kortare eller längre avsnitt och ange sig själv som författare till texten är förbjudet. Det betraktas som plagiat. Man får inte heller kopiera sina egna texter som man fått godkända i andra kurser, s.k. självplagiat. Exempel på plagiat är att ordagrant eller nästan ordagrant skriva av en text (detta innefattar även delar av en text och enstaka meningar) och inte ange varifrån detta kommer. Plagiat kan även anses vara fallet om du använder andras text så att du får den att framstå som din egen. Andras text kan exempelvis

utgöras av kurslitteratur och/eller texter du funnit på nätet eller en studiekamrats hemtentamen. Plagiat betraktas som ett grundläggande brott, inte enbart mot en etablerad forskningsetisk kod, utan även mot ett allmänt förhållningssätt vad gäller egna och andras texter. Plagiat är otillåtet fusk och blir alltid föremål för ett disciplinärende, som kan leda till avstängning. Vid SU kontrolleras texterna mot en databas. Disciplinärenden behandlas i Stockholms universitets disciplinnämnd. Påföljden kan bli varning eller avstängning för en tid av 1-6 månader. Information om Stockholms universitets regler för examination och disciplinärenden finns på Stockholms universitets webbsida (www.su.se/regelboken). Lärare är skyldig att anmäla grundad misstanke för fusk till rektor och disciplinnämnden.

Förväntade studieresultat

Efter genomgången kurs förväntas studenten kunna:

- Redogöra för synen på meningsskapande inom de teoretiska perspektiv som introduceras i kursen.
- Diskutera möjligheterna till meningsskapande i förhållande till utmanande existentiella livssituationer och livskriser.

Betygskriterier

A Studenten ska på ett uttömmande, självständigt och mycket tydligt sätt kunna redogöra för utmärkande drag i olika teoretiska perspektiv på meningsskapande som använts för att belysa de i kursen ingående livssituationerna. Studenten ska vidare relatera och diskutera dessa perspektiv till varandra på ett utvecklat och stringent sätt.

B Studenten ska på ett i stort sett uttömmande, självständigt och tydligt sätt kunna redogöra för utmärkande drag i olika teoretiska perspektiv på meningsskapande som använts för att belysa de i kursen ingående livssituationerna. Studenten ska vidare relatera och diskutera dessa perspektiv till varandra på ett stringent sätt.

C Studenten ska på ett tydligt sätt kunna redogöra för utmärkande drag i olika teoretiska perspektiv på meningsskapande som använts för att belysa de i kursen ingående livssituationerna. Studenten ska vidare relatera och diskutera dessa perspektiv till varandra på adekvat sätt.

D Studenten ska redogöra för utmärkande drag i olika teoretiska perspektiv på meningsskapande som använts för att belysa de i kursen ingående livssituationerna. Studenten ska vidare relatera dessa perspektiv till varandra.

E Studenten ska redogöra för utmärkande drag i olika teoretiska perspektiv på meningsskapande som använts för att belysa de i kursen ingående livssituationerna.

Fx Studenten redogör för utmärkande drag i olika teoretiska perspektiv och där betydande missförstånd och oklarheter genomsyrar framställningen.

F Studentens framställning visar att han/hon inte har tillgodogjort sig litteraturen och inte behärskar ämnet.